

Реферат на тему: "Штрихи до біографії Василя Стефаника"

Василь Стефаник

ШТРИХИ ДО БІОГРАФІЇ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Творчість неперевершеного українського новеліста Василя Стефаника подавалася соцреалістичною критикою в такому спотвореному вигляді, що виникає нагальна потреба переглянути старі штампи та схеми. Письменника насильно втискували в заідеологізовані рамки, що були для нього або затісні, або занадто просторі. Препарований таким способом письменник був просто незрозумілим для учнів. До цього треба додати, що часто й самі вчителі не розуміли його творчості, не відчували краси і неповторності його художнього стилю, своєрідності мови. А ось що писав про мову автора "Новини" Богдан Лепкий у спогаді "Василь Стефаник":

Це була його індивідуальна мова, не вивчена в школі, не засвоєна з книжок, не подібна до часописної мови. Його власна, з Русова родом, з тамошньої землі, з тамошніх людей...

Іноді відірване слово кинув, то знов такий питайний знак поставив або викличник, якого ти буцім ніколи й не чув. Голосу не підносив... але говорив дуже виразно,— кожне словечко чулося, кожний порух думки в словах і між словами.

Не був він і похмурим песимістом, як часто судять з його творчості:

Стефаник кидав свої завваги, звичайно влучні й не позбавлені дотепу. Дотеп мав несилований природний і бистрий. Сказав як бритвою шарнув. Жаль, що ніхто не списував тих стефаниківських дотепів. Були вони одною з характеристичних прикмет його вдачі.

Не могли тодішні вчителі гідно розкрити багатство літературної спадщини цього митця слова дітям? Отож, зрозуміло, чому серед молоді й досі побутує думка, що Стефаник досить-таки другорядна постать в українській літературі. Насправді ж він був великим і неповторним художником слова.

До своїх творів ставився надзвичайно прискіпливо і вимогливо:

Стефаник не писав легко, ані скоро,— зауважував Б. Лепкий.— Довго носився зі своїми літературними задумами, виношував їх...

Він не любив перечеркувати написаного, дописувати справляти і вигладжувати. Напише речення, прочитає, і як воно йому не подобається, то передре і кине. Пише наново, поки не вийде сторінка така, як він хотів, така, що на ній ані викинути нічого, ні додати, ні навіть переставити не можна.

Чимало зусиль доклала радянська критика, щоб спотворити справжнє політичне обличчя автора неповторних новел і зробити його мало не глашатаєм комунізму.

Свого часу зчинилося багато галасу з приводу того, що уряд колишньої УРСР призначив Стефаникові персональну пенсію. Справді, було таке у 1928 році, з нагоди

25-ліття літературної діяльності. Однак повідомлялося про цей факт якось скупі і не розповідалося до кінця, якою була доля цієї пенсії. Не розкрив, це питання своїм юним читачам і підручник з української літератури для 10-го класу, що вийшов у світ у 1992 році і за яким навчаються учні й досі. Ось яку інформацію дано в ньому на сторінці 258: "Уряд УРСР призначає письменнику довічну пенсію". Прочитавши таке, старшокласники роблять закономірний висновок про те, що "партія і уряд" неабияк піклувалися про рідну культуру, розквіт красного письменства та побут українських митців.

Насправді письменник не потребував цієї подачки від уряду, до якого він ніколи не відчував будь-яких симпатій. На Наддніпрянській Україні було чимало письменників, які більше ніж Стефаник потребували матеріальної підтримки. Проте уряд про них не тільки не дбав, а й переслідував, відправляв у північні концтабори. Персональну пенсію він виділив Стефанику з чисто пропагандистських міркувань.

Автор "Синьої книжечки" займався сільським господарством, від якого мав цілком достатньо прибутку, щоб жити безбідно і мати змогу час від часу виїжджати за кордон. Дещо мав Стефаник і від лікарської практики. Словом, персональна пенсія мала для письменника більше символічне значення, ніж практичне. Хоча слід сказати, що він цінував її як прояв уваги Великої України до галицького письменника, який завжди прагнув бачити свою батьківщину неподільною, соборною державою.

У 1963 р. я відвідав Стефаникові місця. Побував у чарівному Русові, постояв біля могили письменника, оглянув його музей. Запам'яталася невеличка картина, що прикрашала один із його залів. Сутулий, сивий дідусь, стрижений під їжачка, стоїть на розі хати, вдивляючись туди, звідки пробивається сонце. Тут же відомі слова, сказані письменником під час святкування 30-літнього ювілею його літературної діяльності.

Відвідувачів, які мало знали про творчість Стефаника і страшні події 20—30-х років в Україні, картина і слова письменника під нею зворушували.

Однак були інші люди, які мали погляди на біографію письменника та його творчість, що не збігалися з офіційною думкою епохи тоталітаризму.

Розпрощавшись з мальовничим Русовом, я добрався до Снятина. У затишному скверику, де я вирішив відпочити, сидів підстаркуватий уже чоловік, зовсім сивий, але по-молодечому бадьорий. Типовий галицький інтелігент. Він підійшов до мене, привітався. Розговорилися. Виявилось, що обидва ми педагоги. Отже, маємо що сказати один одному.

Мій співрозмовник, довідавшись, що я тільки що з Русова і побував у музеї Стефаника, помітно пожвавився. Доброзичлива усмішка освітила обличчя.

Та коли дізнався, що мені все в музеї сподобалося, спохмурнів, зітхнув важко і заговорив...

Я дізнався від старого вчителя, що Стефаник вельми негативно ставився до Леніна, до його небезпечного експерименту. Голодомор на Україні переживав надзвичайно болісно і на знак протесту відмовився від персональної пенсії, яку йому призначив уряд УРСР. Про страхітливий голод 1932—1933 років в Україні Стефаник добре знав. Вся

Галичина була стривожена чутками, які проникали через кордон зі Східної України. І хоч польські прикордонники пильно стежили за численними перебіжчиками, однак окремим сміливцям удавалося прорватися з Великої України в Галичину і повідати людям про ту жахливу трагедію, яка сталася на Наддніпрянщині.

Та ось у 1992 р. на з'їзді Асоціації дослідників голоду-геноциду 1932—33 років у Києві я познайомився з Ігорем Бугаєвичем з Чернігова. Цей дивний чоловік, пристрасний дослідник голодомору, розповів мені про те, як Стефаник останній раз їздив до Львова в радянське консульство одержувати свою пенсію. Поїхав зі своїм сином Кирилом. Прийняв письменника сам консул. Ввічливо так. Пожальвіся, що польські газети, мовляв, розпочали шалену кампанію про якийсь голод в Україні. Та й українські націоналістичні газети і журнали теж паплюжать Радянську Україну, розповідаючи про голод. Про який голод може йти мова? Україна зараз, навпаки, процвітає. Ніякого голоду немає. Отож, треба, щоб Стефаник, як патріарх української літератури, написав спростування. Письменник заявив, що ніякого спростування він писати не буде. Зовсім недавно у нього на квартирі ночувало два перебіжчики з Великої України. Вони йому розповіли, який страшний голод лютує в Україні. Навіть мають місце випадки людодства.

Консул розгнівався і пригрозив, що в такому разі він порекомендує урядові України позбавити письменника пенсії. Стефаник зблід. Він встав, кивнув головою, кинув: "Моє шанування!"— і попрямував до дверей. А йому вслід розлючений консул крикнув: "Ти диви на нього! Він не буде писати спростування. Знайдуться, що напишуть!"

Відтоді письменник був позбавлений персональної пенсії. Шкода тільки, що про це не говорять шкільні підручники. Мовчать вони і про те, скільки неприємностей зазнав Стефаник від своїх ідейних ворогів, від польської шовіністичної преси, яка дала волю пристрасям. У чому тільки не звинувачувано письменника! А він усе одно щиро вірив у майбутнє України, мріяв про возз'єднання всіх українських земель у єдиній державі.

Довідавшись, що уряд УРСР позбавив Стефаника персональної пенсії, митрополит Андрей Шептицький назначив йому точно таку ж пенсію від Української католицької церкви. Письменник попросив касира зі святоюрської каси, де він повинен був одержувати гроші, видавати назначену суму дрібними монетами, що й було виконано.

З великою торбою мідяків у руках вийшов Стефаник на майдан, де завжди сиділо багато жебраків, і жменями насипав їм у подерті шапки монети. Схвилюваний письменник, здавалося, не чув ні слів подяки, ні молитв за його здоров'я. Він роздав свою пенсію, всю, до єдиного гроша, бідним і просив помолитися за упокій душ невинно убієнних жертв голодомору на Україні 1933 року...

Стефаник був переконаним прихильником української державності. Разом зі своїм другом Левком Бачинським, теж послом австрійського, а потім польського парламентів, на чолі великої галицької делегації ЗУНР, письменник їздив у січні 1919 року до Києва на урочисту церемонію Злуки УНР із ЗУНР. Після розгрому більшовиками УНР Стефаник залишився щирим поборником української незалежності. Таким запам'ятали його всі, хто з ним спілкувався.

Радянські дослідники біографії Стефаника не забували нагадувати своїм читачам, а словесники, відповідно, учням, які вивчали і вивчають творчість видатного класика української літератури, що уряд радянської України милостиво запрошував знаменитого патріарха нашого красного письменства на Велику Україну. І забувають при цьому сказати, що таке запрошення було не чим іншим, як приманкою, на яку міг попастися письменник. Стефаник не приїхав. А скільки було таких, що спокусилися на брехливу агітацію і потрапили у страшний капкан тоталітарного режиму! Пригадаймо В. Бобинського, В. Атаманюка, М. Ірчана, батька і братів Крушельницьких та багатьох інших літераторів із західних областей України. Усі вони були закатовані у сталінських застінках.

Така доля чекала й Стефаника. Тому відмова польських властей видати візу письменнику для поїздки на Наддніпрянщину була скоріше щасливим випадком, ніж прикритим інцидентом.

Важливим фактором було й те, що брати Крушельницькі разом зі своїм батьком, а також інші письменники — вихідці з Галичини, були прихильниками комуністичної ідеології, друкувалися в прокомуністичних виданнях, вели явну більшовицьку пропаганду і все ж не уникнули більшовицької гільйотини, а Стефаник — прихильником незалежності. Отож лише за новели "Сини" та "Марія" він мав усі підстави позбутися життя, якщо б скористався "люб'язним" запрошенням уряду радянської України.

Стефаник не визнавав комунізму. Він був послідовним учнем Франка і розділяв його думку про те, що, коли вдалося б побудувати державу за рецептами Енгельса, то вийшла би така тюрма, якої ще не бачив світ.

Такі штрихи до біографії великого письменника складуть повніше і об'єктивніше враження про нього, допоможуть учителеві представити Стефаника своїм вихованцям таким, яким він був, а не яким хотіла бачити його радянська влада тодішньої Великої України.